

Piotr Orłowski

mgr, Uniwersytet Jagielloński
<https://orcid.org/0000-0003-0998-1610>

Znaczenie dziedziczenia tradycji cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej przez Jednostkę Wojskową GROM

Wprowadzenie. Dziedziczenie tradycji jako metoda archiwizacji pamięci historycznej

Istnieją różne sposoby archiwizacji faktów historycznych, opowiadania historii i przekazywania jej dalej, kolejnym pokoleniom. Jednym z nich, szczególnie istotnym w tradycji wojskowej, jest dziedziczenie tradycji historycznej¹, które charakteryzuje jednostki wojskowe w zasadzie na całym świecie.

Dziedziczenie tradycji wojskowych można opisać w trzech aspektach: pierwszym jest kontynuacja tradycji zawarta w charakterze i sposobie obchodzenia świąt przedstawionych w ceremoniałach wojskowych. Do dziedziczonych tradycji historycznych oddziałów wojskowych mogą nawiązywać współczesne odznaki, berety czy inne elementy umundurowania, ustawienie żołnierzy w szyku, oprawa muzyczna, sale tradycji, a czasami nawet specyficzna architektura i infrastruktura. Celem takich form jest podtrzymanie tradycji i przede wszystkim pamięci o przodkach i ich bohaterskich czynach. Pamięć historyczna, która jest zawarta nie tylko w słowie pisanym i oryginalnych źródłach, ale manifestowana celebrze, obrazach, ubiorach czy nawet sposobie zachowań lub gestach, jest równie skutecznym –

¹ Zobaczyć szerzej: J. Topolski, *Teoretyczne problemy wiedzy historycznej. Antologia Tekstów*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań, 2016.

jeżeli nawet nie skuteczniejszym – sposobem utrwalania pamięci o przodkach i ich czynach. Dziedziczenie tradycji to przede wszystkim forma pamięci.

Drugim aspektem dziedziczenia tradycji jest etos. Dzięki etosowi w przypadku zagrożenia państwa żołnierz skłonny był zapłacić najwyższą cenę. Kwestia etosu wiąże się z pojęciem elitarności, bowiem kierowanie się nim wymaga wyrzeczeń, na które stać nieleiczyń. Dzięki etosowi współcześni żołnierze mają punkt odniesienia w postaci historycznych żołnierzy, którzy musieli walczyć i oddawać życie za ojczyznę, a wcześniej musieli sprostać wysokim wymaganiom i selekcji. Etos pomaga sprostać żołnierzom odpowiedzialności za państwo, za jednostkę, za kolegów i za samych siebie i ich rodziny. Ma on wpływać na sposób życia poza jednostką, poza służbą, sprzyjać budowaniu postawy godnej naśladowania w całym życiu, również w życiu cywilnym.

Trzecim aspektem dziedziczenia tradycji jest przekazywanie pamięci i wartości historycznych kolejnym pokoleniom. Dziedziczenie tradycji przez jednostki wojskowe stanowi swoisty pomost łączący dziedzictwo ze współczesnością i jest nośnikiem wiedzy i świadomości o czynach z przeszłości. Niejednokrotnie w trakcie uroczystości wojskowych nawiązujących do tradycji uczestnikami są rodziny żołnierzy, kombatanci, ale również młodzież, harcerze, uczniowie szkół mundurowych i pasjonaci. Co warto zaznaczyć, słowo pisane, szczególnie we współczesnym świecie, nie zawsze skutecznie trafia do młodych ludzi, ale sprawa z celebrą wojskową wygląda już zupełnie inaczej. Historia tak opowiedziana za pomocą uroczystości trafia znacznie bardziej do serc i umysłów młodych, a także może stanowić silny impuls i zachętę do powoływania nowych ochotników do służby wojskowej.

Zdjęcie 1. Złota odznaka GROM

Źródło: *Tobie Ojczyzno. Album z okazji 25-lecia powstania Jednostki Wojskowej GROM*, Fundacja Sprzymierzeni z GROM, Warszawa 2015, s. 323.

Specyfika dziedziczonych tradycji przez Jednostkę Wojskową GROM

Szczególnym przypadkiem dziedziczenia tradycji są związki Jednostki Wojskowej GROM (dalej: GROM) z cichociemnymi spadochroniarzami Armii Krajowej (dalej: cichociemni). GROM jest współczesną formacją, która jest rozpoznawalną marką na całym świecie, o której można mówić jako o swego rodzaju symbolu Sił Zbrojnych RP (SZ RP). GROM jest najlepiej wyszkoloną i przygotowaną jednostką bojową – zwłaszcza do tych najbardziej ryzykownych, trudnych zadań, także z dala od granic Polski – zarówno Wojsk Specjalnych, jak i całych SZ RP².

Zdjęcie 2. Oznaczenie korpusu tzw. korpusówki GROM

Źródło: *Tobie Ojczyzno...*, op. cit., s. 325.

Idea kontynuacja i dziedziczenia tradycji cichociemnych przez GROM narodziła się w styczniu 1995 r. podczas wspólnych ćwiczeń GROM z brytyjskim 22 SAS (22 Special Air Service). Obserwatorem polsko-brytyjskich ćwiczeń był cichociemny por. Bronisław Czeczak-Górecki. Ówczesny dowódca GROM płk Sławomir Petelicki zwrócił się zapytaniem do cichociemnego o możliwość kontynuacji tradycji i nadania jednostce imienia historycznej formacji.

Formalizacja idei nastąpiła po wymianie oficjalnych pism z Zespołem Historycznym Cichociemnych, a została przypieczętowana decyzją Ministra Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji³. GROM oficjalnie stał się elementem sił zbrojnych dziedziczącym i kontynuującym tradycje cichociemnych. W przypadku dziedziczenia tradycji przez GROM można mówić o nietypowości w porównaniu z innymi jednostkami.

² Przykładem takiej operacji niech będzie ewakuacja polskich obywateli oraz przedstawicieli wielu innych państw z Kabulu na przełomie sierpnia i września 2021 r. przeprowadzona przez GROM.

³ Decyzja nr 119/MON z dnia 4 sierpnia 1995 r. w sprawie przejęcia dziedzictwa tradycji i nadania nazwy wyróżniającej Jednostce Wojskowej nr 2305 w Warszawie. Wówczas Jednostka Wojskowa GROM znajdowała się w strukturze MSWiA.

Dziedziczenie tradycji po pierwsze manifestuje się w przejętej po cichociemnych symbolice. Odznaka GROM zawiera ten sam element co historyczna formacja, czyli pikującego orła trzymającego w szponach piorun. Szary kolor beretu jest również punktem wspólnym. W siedzibie jednostki została utworzona sala tradycji, w której przechowywane są oryginalne pamiątki po cichociemnych i prezentowana jest galeria zdjęć wszystkich 316 cichociemnych przetrzuconych do okupowanej Polski.

Zdjęcie 3. Sztandar GROM, na niej m.in. gapa cichociemnych i gapa GROM

Źródło: *Tobie Ojczyzno..., op. cit., s. 320.*

Wyjątkowym elementem łączności między historyczną a współczesną jednostką jest to, że GROM określa się mianem współczesnych cichociemnych. Każdy operator, żołnierz zespołu bojowego, który przejdzie proces selekcji, kwalifikacji oraz zaliczy kurs działań specjalnych oraz kurs podstawowy, jest uprawniony do noszenia nad oznaką GROM łuczku z napisem „CIHOCIEMNYY”, a pełne rozwinięcie nazwy powinno brzmieć Jednostka Wojskowa GROM Cichociemni.

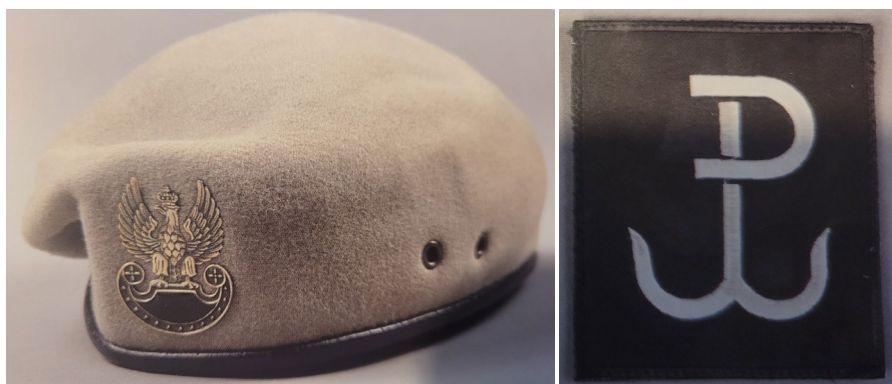
Kwestia relacji między GROM a cichociemnymi jest na tyle nietypowa, że można mówić nie tylko o nawiązaniu współczesnej jednostki do tej historycznej, ale nawet o jej kontynuacji. Co prawda kontekst historyczny – odniesienie do II wojny światowej i okresu okupacji oraz losów cichociemnych po wojnie – jest jednoznaczny, ale każdy operator GROM ma prawo do noszenia zaszczytnego tytułu cichociemnego jak jego historyczni poprzednicy. W SZ RP pod tym względem GROM jest wyjątkiem. Kontynuowane tradycje mają wyjątkowo formalny charakter, co ma ogromne znaczenie dla zachowania pamięci o przodkach i utwierdzania etosu.

Zdjęcie 4. Naszywki GROM wraz z łuczkiem z napisem „CICHOCIEMNY”, lewa w kamuflażu *multicam*. Prawa na mundur galowy

Źródło: *Tobie Ojczyzno..., op. cit., s. 325.*

Zdjęcie 5. Po lewej: szary beret GROM z orłem Wojsk Specjalnych i czarną tarczą amazonki symbolizującej działania typu CQB; po prawej: znak Polski Walczącej noszony przez operatorów zespołów bojowych GROM

Źródło: *Tobie Ojczyzno..., op. cit., s. 324, 327.*

Snując refleksję na temat relacji cichociemni–GROM, należy zauważyć, że GROM nie nosi imienia konkretnego cichociemnego, ale odnosi się w swoim dziedzictwie do wszystkich 316 bohaterów, którzy w najtrudniejszym czasie dla ojczyzny, nie szczędząc życia i zdrowia, zrobili wszystko, aby odzyskać wolność i niepodległość. Motto cichociemnych „Wywalcz Jej wolność lub zgiń” jest po dziś podkreślane przez żołnierzy operatorów GROM⁴. Trzeba również zaznaczyć, że wysoka rozpoznawalność,

⁴ J. Tucholski, *Cichociemni. Historia legendarnych spadochroniarzy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2010, s. 57.

marka i szacunek, jakim GROM cieszy się w społeczeństwie, automatycznie staje się nie tylko depozytariuszem chlubnej tradycji cichociemnych, ale również przyczynia się do poszerzania wiedzy historycznej przez kolejne pokolenia. GROM posługuje się oprócz symbolu gapy znakiem Polski Walczącej. Dzięki temu, że jednostka jest rozpoznawana na całym świecie, przyczynia się do rozpowszechniania wiedzy o polskim czynnie zbrojnym w czasie II wojny światowej.

Dziedziczenie tradycji jako podstawa budowania zdolności w ramach współczesnych zagrożeń

Należy podkreślić, że dziedziczenie tradycji przez GROM odnosi się nie tylko do warstwy symbolicznej, ideowej, ale także do sztuki wojskowej. Cichociemni przerzucani do okupowanej Polski, szkoleni przez brytyjską Special Operations Executive (SOE), byli elitą polskiej dywersji. Spośród zgłaszających się do formacji kandydatów wyselekcjonowano 2413 mężczyzn, którzy rozpoczęli wszechstronne i bardzo wymagające szkolenie. Odbywało się ono w ok. 50 tajnych ośrodkach SOE⁵. Kandydaci przechodzili szkolenia polskie i brytyjskie, które zostały podzielone na cztery części: zasadnicze, specjalistyczne, uzupełniające oraz praktyczne. Kurs podstawowy trwał kilka miesięcy i ukończyło go 605 kandydatów, z czego ostatecznie – jak już zaznaczono w niniejszym tekście – 316 trafiło do okupowanej Polski w ramach 82 nocnych przelotów od 15 lutego 1941 r. do 26 grudnia 1944 r. 316 cichociemnych stanowiło trzon kadry, która na terenach okupowanych miała za zadanie organizowanie i szkolenie tworzonych przez nich samych struktur ruchu oporu. Późniejsze kadry dowódcze, rekrutowane niejednokrotnie ze środowisk cywilnych, szkolone i wcielane do struktur Armii Krajowej, przygotowywane były właśnie w dużej mierze przez cichociemnych⁶. Wypracowane wówczas procedury szkolenia cichociemnych były skodifikowane w postaci tajnej wówczas instrukcji SOE⁷.

Dzięki dziedziczeniu i kultywowaniu tradycji cichociemnych przez GROM Wojska Specjalne posiadają swoiste *know-how* związane z zadaniami realizowanymi w okresie okupacji Polski. Dynamika zmian, obecnie zachodzących w środowisku bezpieczeństwa, w szczególności związanych z agresywną postawą Federacji Rosyjskiej generującej zagrożenia poniżej progu wojny, w obszarze oddziaływania hybrydowego aż po zagrożenia wynikające wprost z groźby pełnoskalowego konfliktu zbrojnego, wymuszają na Polsce, państwach regionu i członkach NATO konieczność przygotowania systemu odporności państwa. Okazuje się, że techniki, taktyki i procedury stworzone w latach 40. XX wieku przez Brytyjczyków i wdrażane podczas szkolenia

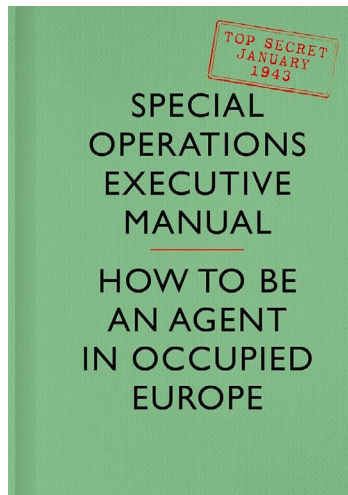
⁵ *Special Operations Executive. A new instrument of war. Studies in Intelligence Series*, ed. M. Śledziński, Routledge, London–New York 2006, s. 68.

⁶ K. Śledziński, *Cichociemni. Elita polskiej dywersji*, Znak, Kraków 2012, s. 174.

⁷ Dokument ten został odtaimiony w 1998 r.

cichociemnych w bardzo wielu aspektach znajdują odzwierciedlenie dziś. Zjawisko opisane powyżej zostało współcześnie skodyfikowane w postaci dokumentu o nazwie Resistance Operating Cooncept, opracowanym przez amerykańskie dowództwo operacji specjalnych na Europe (Special Operations Command Europe, SOCEUR).

Zdjęcie 6. Okładka *Special Operations Executive Manual. How To Be An Agent In Occupied Europe*

Źródło: zbiory własne autora.

Zdjęcie 7. Okładka *Resistance Operating Concept*

Źródło: zbiory własne autora.

Zdolność do szybkiej adaptacji w warunkach dynamicznie zachodzących zmian na polu walki, działania poniżej progu wojny, wielodomenowość lub bardziej – hybrydowy charakter działań przeciwnika na styku sił zbrojnych, służb specjalnych, ugrupowań paramilitarnych – znajduje swoje odzwierciedlenie w szkoleniu i całym dziedzictwie cichociemnych. Popularny do niedawna pogląd, że współczesne pole walki, wysoce nasycone nowoczesną technologią, wymaga wypracowania zupełnie nowych metod prowadzenia działań zbrojnych. Pogląd ten został poddany krytyce w odniesieniu do sposobu prowadzenia działań w Ukrainie.

Co prawda nastąpiła ewolucja pola walki, szczególnie po upadku Związku Radzieckiego, jednakże wnikliwa analiza obecnej sytuacji (ze szczególnym uwzględnieniem wojny w Ukrainie, położenia Polski czy kierunków rozwoju Sojuszu Północnoatlantyckiego) unaocznia wyraźnie, że tradycyjna myśl wojskowa, zwłaszcza ta związana z aktywnością sił zbrojnych na styku ze służbami specjalnymi, zdolnościami sił specjalnych do budowania i kierowania ruchem oporu, wciąż jest aktualna i jak najbardziej nadaje się do zastosowania.

Podsumowanie

Dziedziczenie tradycji cichociemnych przez GROM może służyć nie tylko utrwalaniu pamięci historycznej, opartej na artefaktach, symbolach i ideach, ale także czymś znacznie więcej. Dzięki kontynuowaniu dziedzictwa cichociemnych GROM, będąc elitą SZ RP, czy wręcz wysoce wydajnym narzędziem w skali NATO, może być niezwykle efektywnym inkubatorem wiedzy możliwej do wykorzystania na współczesnym, jakże dynamicznym i bezpośrednio dotyczącym bezpieczeństwa państwa polskiego, polu walki.

Pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej w Ukrainie rozpoczęta w lutym 2022 r. to największy konflikt zbrojny na kontynencie europejskim od czasu zakończenia II wojny światowej. Konflikt toczy się bezpośrednio u naszych granic, a jego skutki obserwujemy codziennie. Należy zatem natychmiast podjąć wszelkie kroki wewnątrz państwa, aby przygotować je do zagrożeń różnego typu i zdać sobie sprawę z tego, że czas pauzy strategicznej już minął. Rozpatrywany w niniejszym tekście przykład może stanowić bardzo cenne studium przypadku. Studium pokazujące dokładnie, jak doświadczenia zbudowane w przeszłości przez elitarną grupę żołnierzy mogą, pomimo upływu tak wielu lat, być wykorzystywane współcześnie. Doświadczenia te mogą stanowić groźny oręż w rękach tych, którzy po przejściu odpowiedniego procesu naboru, selekcji i szkolenia będą w każdej chwili gotowi do działania w odniesieniu do coraz bardziej wydłużającego się katalogu współczesnych zagrożeń.

Bibliografia

- Topolski J., *Teoretyczne problemy wiedzy historycznej Antologia tekstów*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2016.
- Tucholski J., *Cichociemni. Historia legendarnych spadochroniarzy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2010.
- Special operations executive. A new instrument of war. Studies in intelligence series*, ed. M. Seaman, Routledge, London–New York 2006.
- Śledziński K., *Cichociemni. Elita polskiej dywersji*, Znak, Kraków 2012.
- Fiala O.C., *Resistance operating concept*, The Joint Special Operations University Press. MacDill Air Force Base, Florida 2020.
- Special Operations Executive Manual. How To Be An Agent In Occupied Europe*, 1943, William Collins, National Archives, London, 2014.
- Tobie Ojczyzno. Album z okazji 25-lecia powstania Jednostki Wojskowej GROM*, Fundacja Sprzymierzeni z GROM, Warszawa 2015.

Znaczenie dziedziczenia tradycji cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej przez Jednostkę Wojskową GROM

Streszczenie

W artykule opisano najważniejsze aspekty związane z dziedziczeniem tradycji cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej przez Jednostkę Wojskową GROM. Przedstawiono specyfikę tego konkretnego przypadku, a także wskazano, jak ważnym elementem, z punktu widzenia funkcjonowania każdej składowej Sił Zbrojnych RP, jest świadomość dziedziczonych tradycji oraz ich kontynuacja. GROM, będąc wiodącym elementem w Siłach Zbrojnych RP, jest szczególnym przykładem ilustrującym przedmiotowe zjawisko.

Słowa kluczowe: dziedzictwo, dziedziczenie, cichociemni spadochroniarze Armii Krajowej, Jednostka Wojskowa GROM, tradycja, Siły Zbrojne RP, Ukraina, Federacja Rosyjska, wojna w Ukrainie

The significance of inheriting the traditions of the Cichociemni Paratroopers of the Home Army by the Special Missions Unit GROM

Abstract

This article aims to describe the key aspects related to the inheritance of the traditions of the Cichociemni Silent Unseen Paratroopers of the Home Army by the Special Missions Unit GROM. It also intends to outline the specifics of this particular case and, in doing so, provide a general indication of how the awareness of inherited traditions and their continuation is a crucial element in the functioning of each component within the Polish Armed Forces. Special Missions Unit GROM, as a leading element in the Polish Armed Forces, serves as a significant example to illustrate the phenomenon under discussion.

Key words: Heritage, inheritance, Cichociemni Silent Unseen Paratroopers of the Home Army, Special Missions Unit GROM, tradition, Polish Armed Forces, Ukraine, Russian Federation, war in Ukraine

